

भक्तामरस्तोत्रम्

(आचार्य मानतुंग कृत)

भक्तामर-प्रणत-मौलि-मणि-प्रभाणा-

मुद्योतकं दलित-पाप-तमो-वितानम् ।

सम्यक्प्रणम्य जिन-पाद-युगं युगादा-

वालम्बनं भवजले पततां जनानाम् ॥१॥

यः संस्तुतः सकल-वाङ्मय-तत्त्व-बोधा-

दुद्भूत-बुद्धि-पटुभिः सुर-लोक-नाथैः ।

स्तोत्रैर्जगत्त्रितय-चित्त-हरैरुदारैः

स्तोष्ये किलाहमपि तं प्रथमं जिनेन्द्रम् ॥२॥

बुद्धया विनापि विबुधार्चित-पाद-पीठ

स्तोतुं समुद्यत-मतिर्विगत त्रपोऽहम् ।

बालं विहाय जल-संस्थितमिन्दु-बिम्ब-

मन्यः क इच्छति जनः सहसा ग्रहीतुम् ॥३॥

वक्तुं गुणान्गुण-समुद्र शशाङ्क-कान्तान्

कस्ते क्षमः सुर-गुरु-प्रतिमोऽपि बुद्ध्या ।

कल्पान्त-काल-पवनोद्धत-नक्र-चक्रं

को वा तरीतुमलमम्बुनिधिं भुजाभ्याम् ॥४॥

सोऽहं तथापि तव भक्ति-वशान्मुनीश

कर्तुं स्तवं विगत-शक्तिरपि प्रवृत्तः ।

प्रीत्यात्म-वीर्यमविचार्य मृगी मृगेन्द्रं

नाभ्येति किं निज-शिशोः परिपालनार्थम् ॥५॥

अल्पश्रुतं श्रुतवतां परिहास-धाम

त्वद्भक्तिरेव मुखरीकुरुते बलान्माम् ।

यत्कोकिलः किल मधौ मधुरं विरौति

तच्चाग्न-चारु-कलिका-निकरैकहेतुः ॥६॥

त्वत्संस्तवेन भव-सन्तति-सन्निबद्धं
 पापं क्षणात्क्षयमुपैति शरीरभाजाम् ।
 आक्रान्त-लोकमलि-नीलमशेषमाशु
 सूर्याशु-भिन्नमिव शार्वरमन्धकारम् ॥७॥
 मत्त्वेति नाथ तव संस्तवनं मयेद-
 मारभ्यते तनु-धियापि तव प्रभावात् ।
 चेतो हरिष्यति सतां नलिनी-दलेषु
 मुक्ता-फलद्युतिमुपैति ननूद-बिन्दुः ॥८॥
 आस्तां तव स्तवनमस्त-समस्त-दोषं
 त्वत्संकथापि जगतां दुरितानि हन्ति ।
 दूरे सहस्रकिरणः कुरुते प्रभैव
 पद्माकरेषु जलजानि विकासभाज्जि ॥९॥
 नात्यद्भुतं भुवन-भूषण भूत-नाथ
 भूतैर्गुणैर्भुवि भवन्तमभिष्टुवन्तः ।
 तुल्या भवन्ति भवतो ननु तेन किं वा
 भूत्याश्रितं य इह नात्मसमं करोति ॥१०॥
 दृष्ट्वा भवन्तमनिमेष-विलोकनीयं
 नान्यत्र तोषमुपयाति जनस्य चक्षुः ।
 पीत्वा पयः शशिकर-द्युति-दुग्ध-सिन्धोः
 क्षारं जलं जल-निधेरसितुं क इच्छेत् ॥११॥
 यैः शान्त-राग-रुचिभिः परमाणुभिस्त्वं
 निर्मापितस्त्रिभुवनैक-ललाम-भूत ।
 तावन्त एव खलु तेऽप्यणवः पृथिव्यां
 यत्ते समानमपरं न हि रूपमस्ति ॥१२॥
 वक्त्रं क्व ते सुर-नरोरग-नेत्र-हारि ।
 निःशेष-निर्जित-जगत्त्रितयोपमानम् ।

बिम्बं कलङ्क-मलिनं क्व निशाकरस्य
 यद्वासरे भवति पाण्डु पलाश-कल्पम् ॥१३॥
 संपूर्ण-मण्डल-शशाङ्क-कला-कलाप-
 शुभ्रा गुणास्त्रिभुवनं तव लङ्घयन्ति ।
 ये संश्रितास्त्रिजगदीश्वर-नाथमेकं
 कस्तान्निवारयति संचरतो यथेष्टम् ॥१४॥
 चित्रं किमत्र यदि ते त्रिदशाङ्गनाभि-
 नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ।
 कल्पान्त-काल-मरुता चलिताचलेन
 किं मन्दराद्रि-शिखरं चलितं कदाचित् ॥१५॥
 निर्धूम-वर्तिरपवर्जित-तैल-पूरः
 कृत्स्नं जगत्त्रयमिदं प्रकटीकरोषि ।
 गम्यो न जातु मरुतां चलिताचलानां
 दीपोऽपरस्त्वमसि नाथ! जगत्प्रकाशः ॥१६॥
 नास्तं कदाचिदुपयासि न राहु गम्यः
 स्पष्टीकरोषि सहसा युगपज्जगन्ति ।
 नाम्भोधरोदर-निरुद्ध-महा प्रभावः
 सूर्यातिशायि-महिमासि मुनीन्द्र! लोके ॥१७॥
 नित्योदयं दलित-मोह-महान्धकारं
 गम्यं न राहु वदनस्य न वारिदानाम् ।
 विभ्राजते तव मुखाब्जमनल्पकान्तिः
 विद्योतयज्जगदपूर्व-शशाङ्क-बिम्बम् ॥१८॥
 किं शर्वरीषु शशिनाह्नि विवस्वता वा
 युष्मन्मुखेन्दु-दलितेषु तमस्सु नाथ ।
 निष्पन्न-शालि-वन-शालिनी जीव-लोके
 कार्यं कियज्जलधरैर्जल-भार-नम्रैः ॥१९॥

ज्ञानं यथा त्वयि विभाति कृतावकाशं
 नैवं तथा हरि-हरादिषु नायकेषु ।
 तेजः स्फुरन्मणिषु याति यथा महत्त्वं
 नैवं तु काच-शकले किरणाकुलेऽपि ॥२०॥
 मन्ये वरं हरि-हरादय एव दृष्टा
 दृष्टेषु येषु हृदयं त्वयि तोषमेति ।
 किं वीक्षितेन भवता भुवि येन नान्यः
 कश्चिन्मनो हरति नाथ भवान्तरेऽपि ॥२१॥
 स्त्रीणां शतानि शतशो जनयन्ति पुत्रान्
 नान्या सुतं त्वदुपमं जननी प्रसूता ।
 सर्वा दिशो दधति भानि सहस्ररश्मिं
 प्राच्येव दिग्जनयति स्फुरदंशुजालम् ॥२२॥
 त्वामामनन्ति मुनयः परमं पुमांस-
 मादित्य-वर्णममलं तमसः पुरस्तात् ।
 त्वामेव सम्यगुपलभ्य जयन्ति मृत्युं
 नान्यः शिवः शिव-पदस्य मुनीन्द्र! पन्थाः ॥२३॥
 त्वामव्ययं विभुमचिन्त्यमसंख्यमाद्यं
 ब्रह्माणमीश्वरमनन्तमनङ्गकेतुम् ।
 योगीश्वरं विदित-योगमनेकमेकं
 ज्ञान-स्वरूपममलं प्रवदन्ति सन्तः ॥२४॥
 बुद्धस्त्वमेव विबुधार्चित-बुद्धि-बोधात्
 त्वं शंकरोऽसि भुवन-त्रय-शंकरत्वात् ।
 धातासि धीर-शिव-मार्ग-विधेर्विधानाद्
 व्यक्तं त्वमेव भगवन्पुरुषोत्तमोऽसि ॥२५॥
 तुभ्यं नमस्त्रिभुवनार्तिहराय नाथ!
 तुभ्यं नमः क्षिति-तलामल-भूषणाय ।

तुभ्यं नमस्त्रिजगतः परमेश्वराय
 तुभ्यं नमो जिन! भवोदधि शोषणाय ॥२६॥
 को विस्मयोऽत्र यदि नाम गुणैरशेषै-
 स्त्वं संश्रितो निरवकाशतया मुनीश ।
 दोषैरुपात्तविविधाश्रय-जात-गर्वैः
 स्वप्नान्तरेऽपि न कदाचिदपीक्षितोऽसि ॥२७॥
 उच्चैरशोक-तरु-संश्रितमुन्मयूख-
 माभाति रूपममलं भवतो नितान्तम् ।
 स्पष्टोल्लसत्किरणमस्त-तमो-वितानं
 बिम्बं रवेरिव पयोधर-पार्श्ववर्ति ॥२८॥
 सिंहासने मणि-मयूख-शिखा-विचित्रे
 विभ्राजते तव वपुः कनकावदातम् ।
 बिम्बं वियद्विलसदंशुलता-वितानं
 तुङ्गोदयाद्रि शिरसीव सहस्र रश्मेः ॥२९॥
 कुन्दावदात-चल-चामर-चारु-शोभं
 विभ्राजते तव वपुः कलधौत-कान्तम् ।
 उद्यच्छशांक-शुचिनिर्झर-वारि-धार
 मुच्चैस्तटं सुरगिरेरिव शातकौम्भम् ॥३०॥
 छत्र त्रयं तव विभाति शशाङ्क-कान्त-
 मुच्चैः स्थितं स्थगित-भानु-कर-प्रतापम् ।
 मुक्ता-फल-प्रकर-जाल-विवृद्ध-शोभं
 प्रख्यापयत्त्रिजगतः परमेश्वरत्वम् ॥३१॥
 गम्भीर-तार-रव-पूरित-दिग्विभाग-
 स्रैलोक्य-लोक-शुभ-संगम-भूति-दक्षः ।
 सद्धर्मराज-जय-घोषण-घोषकः सन्
 खे दुन्दुभिर्ध्वनति ते यशसः प्रवादी ॥३२॥

मन्दार-सुन्दर-नमेरु-सुपारिजात-
 सन्तानकादि-कुसुमोत्कर-वृष्टि रुद्धा ।
 गन्धोद-बिन्दु-शुभ-मन्द-मरुत्प्रयाता
 दिव्या दिवः पतति ते वचसां ततिर्वा ॥३३॥
 शुम्भत्प्रभा-वलय-भूरि-विभा विभोस्ते
 लोक-त्रये द्युतिमतां द्युतिमाक्षिपन्ती ।
 प्रोद्यद्दिवाकर-निरन्तर-भूरि-संख्या
 दीप्त्या जयत्यपि निशामपि सोम-सौम्याम् ॥३४॥
 स्वर्गापवर्ग-गम-मार्ग-विमार्गणेषुः
 सद्धर्म-तत्त्व-कथनैक-पटुस्त्रिलोक्याः ।
 दिव्य-ध्वनिर्भवति ते विशदार्थ-सर्व-
 भाषा-स्वभाव-परिणाम-गुणै प्रयोज्यः ॥३५॥
 उन्निद्र-हेम-नव-पङ्कज-पुञ्ज-कान्ती
 पर्युल्लसन्नख-मयूख-शिखाभिरामौ ।
 पादौ पदानि तव यत्र जिनेन्द्र ! धत्तः
 पद्मानि तत्र विबुधाः परिकल्पयन्ति ॥३६॥
 इत्थं यथा तव विभूतिरभूज्जिनेन्द्र !
 धर्मोपदेशन-विधौ न तथा परस्य ।
 यादृक्प्रभा दिनकृतः प्रहतान्धकारा
 तादृक्कुतो ग्रह-गणस्य विकासिनोऽपि ॥३७॥
 श्च्योतन्मदाविल-विलोल-कपोल-मूल-
 मत्तभ्रमद् भ्रमर-नाद-विवृद्ध-कोपम् ।
 ऐरावताभिमिभमुद्धतमापतन्तं
 दृष्ट्वा भयं भवन्ति नो भवदाश्रितानाम् ॥३८॥
 भिन्नेभ-कुम्भ-गलदुज्ज्वल-शोणिताक्त-
 मुक्ता-फल-प्रकर-भूषित-भूमि-भागः ।

बद्ध-क्रमः क्रम-गतं हरिणाधिपोऽपि
 नाक्रामति क्रम-युगाचल-संश्रितं ते ॥३९॥
 कल्पान्त-काल-पवनोद्धत-वह्नि-कल्पं
 दावानलं ज्वलितमुज्ज्वलमुत्स्फुलिंगम् ।
 विश्वं जिघत्सुमिव सम्मुखमापतन्तं
 त्वन्नाम-कीर्तन-जलं शमयत्यशेषम् ॥४०॥
 रक्तेक्षणं समद-कोकिल-कण्ठ-नीलं
 क्रोधोद्धतं फणिनमुत्फणमापतन्तम् ।
 आक्रामति क्रम-युगेण निरस्त-शङ्क
 स्त्वन्नाम-नाग-दमनी हृदि यस्य पुंसः ॥४१॥
 वल्गतुरङ्ग-गज-गर्जित-भीमनाद-
 माजौ बलं बलवतामपि भूपतीनाम् ।
 उद्यद्दिवाकर-मयूख-शिखापविद्धं
 त्वत्कीर्तनात्तम इवाशु भिदामुपैति ॥४२॥
 कुन्ताग्र-भिन्न-गज-शोणित-वारिवाह-
 वेगावतार-तरणातुर-योध-भीमे ।
 युद्धे जयं विजित-दुर्जय-जेय-पक्षा-
 स्त्वत्पाद-पंकज-वनाश्रयिणो लभन्ते ॥४३॥
 अम्भोनिधौ क्षुभित-भीषण-नक्र-चक्र
 पाठीन-पीठ-भय-दोल्बण-वाडवाग्नौ ।
 रंगत्तरंग-शिखर-स्थित-यान-पात्रा-
 स्त्रासं विहाय भवतः स्मरणाद् व्रजन्ति ॥४४॥
 उद्भूत-भीषण-जलोदर-भार-भुग्नाः
 शोच्यां दशामुपगताश्च्युत-जीविताशाः ।
 त्वत्पाद-पंकज-रजोमृत-दिग्ध-देहा
 मर्त्या भवन्ति मकरध्वज-तुल्यरूपाः ॥४५॥

आपाद-कण्ठमुरुश्रृंखल-वेष्टितांगा
गाढं वृहन्निगड-कोटि-निघृष्ट-जंघा ।
त्वन्नाम-मन्त्रमनिशं मनुजाः स्मरन्तः
सद्यः स्वयं विगत-बन्ध-भया भवन्ति ॥४६॥
मत्तद्विपेन्द्र-मृगराज-दवानलाहि-
संग्राम-वारिधि-महोदर-बन्धनोत्थम् ।
तस्याशु नाशमुपयाति भयं भियेव
यस्तावकं स्तवमिमं मतिमानधीते ॥४७॥
स्तोत्रस्रजं तव जिनेन्द्र गुणैर्निबद्धां
भक्त्या मया रुचिर-वर्ण-विचित्र-पुष्पाम् ।
धत्ते जनो य इह कण्ठ-गतामजस्रं
तं 'मानतुंग' मवशा समुपैति लक्ष्मीः ॥४८॥

भक्तामर स्तोत्र (भाषा)

(पं. हेमराजजी कृत)

(दोहा)

आदिपुरुष आदीश जिन, आदि सुविधि करतार ।
धरम-धुरंधर परमगुरु, नमों आदि अवतार ॥

(चौपाई)

सुर-नत-मुकुट रतन-छवि करै, अन्तर पाप-तिमिर सब हरै ।
जिनपद वंदौमन-वच-काय, भव-जल-पतित उधरन-सहाय ॥१॥
श्रुत पारग इन्द्रादिक देव, जाकी थुति कीनी कर सेव ।
शब्द मनोहर अरथ विशाल, तिस प्रभु की वरनों गुन-माल ॥२॥
विबुध-वंद्य-पदमै मति-हीन, हो निलज्ज थुति-मनसा कीन ।
जल-प्रतिबिम्ब बुद्ध को गहै, शशि-मण्डल बालक ही चहै ॥३॥
गुन-समुद्र तुम गुन अविकार, कहत न सुर-गुरु पावें पार ।
प्रलय-पवन-उद्धत जल-जन्तु, जलधि तिरै को भुज-बलवन्त ॥४॥